

ФІЛОСОФІЯ ДУХОВНОЇ СФЕРИ АБО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК 167/168.001.8

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2024-2-4>**Козаченко Надія Павлівна**кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософіїКриворізького державного педагогічного університету
просп. Університетський, 54, Кривий Ріг, Україна
orcid.org/0000-0003-2358-9076

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК БАЗИСНИЙ ЗАГАЛЬНОНАУКОВИЙ МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність дослідження питання щодо концептуального аналізу полягає в необхідності його розгляду як базисного методу наукового дослідження, без якого неможливо здійснювати точне маніпулювання поняттями і побудову теорій. У сучасних наукових галузях він зазвичай застосовується лише в лінгвістичних дослідженнях, що обмежує його потенціал як загальнонаукового інструмента. Мета дослідження – повернути концептуальному аналізу статус загальнонаукового методу та продемонструвати його необхідність у формуванні та уточненні основних понять. У статті надано схему використання концептуального аналізу, що включає формулювання, перевірку та уточнення понять, яку дослідник може застосовувати для побудови термінології та виявлення основних концептів у своєму дослідженні. Методи дослідження включають власне сам концептуальний аналіз у його різноманітних проявах, зокрема, категоріальний аналіз. Застосовано порівняльний аналіз для демонстрації універсальності концептуального аналізу у різних дисциплінах, таких як педагогіка, філософія, право, природничі науки. Результати дослідження свідчать, що концептуальний аналіз є фундаментальним методом для категоризації, характеристики та побудови означень, що забезпечують оперування науковою термінологією. Вивчено методи формулювання означень, характеристик та опису поняття, використання контрприкладів, схем ознак, категоризації понять, які науковці можуть застосовувати для розширення теоретичних побудов та забезпечення точності концептуальної схеми дослідження. Стаття підкреслює, що концептуальний аналіз не лише формує підґрунтя наукової термінології, а й сприяє розвитку системного розуміння досліджуваних об'єктів, надаючи досліднику практичні інструменти для глибшого вивчення понятійного апарату у своїй галузі.

Ключові слова: концептуальний аналіз, методи наукового дослідження, логіка, категоризація, дефініція, означення, характеристика, загальнонауковий метод.

Вступ. Незважаючи на те, що існує значна кількість методологічних досліджень, присвячених концептуальному аналізу, в українській науці концептуальний аналіз розглядається лише в лінгвістичній площині й тому вважається спеціальним методом мовознавства, концептивістики, лінгвістичної когнітивістики тощо. Дуже невелика кількість аспірантів зазначають цей метод у методологічному розділі свого дослідження й так само мало науковців явно вказують його у власній методології. Тим не менш, жодне наукове дослідження не можливе без застосування цього методу і кожен дослідник використовує його тим чи тим чином, але чисельна кількість дослідників його не описують, адже по суті не усвідомлюють його використання. Мета нашої роботи відновити статус концептуального аналізу як загальнонаукового базового методу наукового дослідження, без якого не відбувається маніпулювання науковими поняттями і побудова наукових теорій. **Завдання** нашого дослідження: схарактеризувати концептуальний ана-

ліз як загальнонауковий метод; продемонструвати способи формулювання, перевірки та уточнення означень; показати схему відшукання ознак та характеристики поняття; надати приклади та формулювання, які науковець зможе використати у власному дослідженні.

Методи дослідження. Концептуальний аналіз як загальнонауковий метод – «аналіз ідей» [1, с. 17] – застосовується для дослідження і уточнення понять, або, як їх часто називають, – «концептів». Цей метод передбачає дослідження значень понять, структури, логічних зв'язків та їхньої ролі в міркуваннях та теоріях. Концептуальний аналіз передбачає систематичний підхід, який може включати порівняльний аналіз, історичне дослідження понять, моделювання та уявні експерименти, для того, щоб перевірити, наскільки узгоджено і адекватно поняття відображає дійсність та чи сприяє воно розвитку теорії. З огляду на обмеженість статті, ми розглянемо лише специфіку формулювання означень як одного з найважливіших результатів концептуального аналізу. Але ми також зосередимося на тому, як науковець може безпосередньо використати і вписати процес концептуального аналізу в своє дослідження.

Результати дослідження. Концептуальний аналіз передбачає встановлення виду поняття: категоріальне, загальне, конкретне, одиничне або й порожнє (наприклад, ідеалізовані, або самосуперечливі поняття). Даний метод передбачає *категоризацію* – визначення категорій – найзагальніших понять, які не можуть бути узагальнені далі, і, таким чином, виступають найвищими класифікаторами інших понять дослідження [2]. Прикладами категоріальних понять можуть слугувати «об'єкт», «процес», «явище», «інформація», «якість» та інші, залежно від поля дослідження. Саме ці поняття виступають категоризаторами, під які підпадають досліджувані науковцем поняття. Наприклад: «компетентність» – це якість чи явище? А «свідомість»? В залежності від відповіді дослідника, напрям його розвідок може суттєво змінитися. Таким чином, дослідник може явно вказати – використано метод концептуального аналізу для категоризації поняття «...». Крім того, в дослідженні потрібно виокремити *нечіткі поняття* – поняття, під які підпадають об'єкти, якісні характеристики яких залежать від міри, тобто від кількісної оцінки інтенсивності. Саме такі поняття дають змогу кількісно вимірювати параметри досліджуваних явищ.

Основний фокус концептуального аналізу – це визначення понять, яке передбачає відмежування (*delimiting*) поняття від інших за допомогою низки ознак. Результатом визначення понять є означення (*definition*) (див.: [3, с. 132, 136]). Простими словами, означення є успішним, якщо воно (1) дозволяє ефективно відрізнити одне поняття від іншого; (2) дає змогу ефективно визначити, чи підпадає певний об'єкт під означуване поняття чи ні. З огляду на те, що поняття – це абстрактна структура, у якій відображені суттєві ознаки класу однорідних предметів [4, с. 65], до типових та найбільш поширених означень відносяться родовидові означення – означення через найближчий рід та відмітну ознаку, яка має бути суттєвою (істотною).

Найближчим родом постає більше за обсягом поняття, яке відрізняється від означуваного мінімальною кількістю ознак. Наприклад: «Розчин – суміш кількох речовин, в яких молекули однієї речовини рівномірно розподілені між молекулами іншої речовини», тут, як видно, «суміш» постає найближчим родом. В наукових дослідженнях найближчим родом часто виступає категорія. Наприклад: «Розчинення – процес взаємодії речовин з утворенням нових сполук». Якщо поняття «суміш» не є категорією, оскільки допускає узагальнення, наприклад до поняття «поєднання», то поняття «процес» є категорією і не узагальнюється.

Часто дослідники стикаються з проблемою визначення істотної ознаки, оскільки не знають, з якого боку підійти. Можемо запропонувати дієвий набір ознак, використання яких дозволить досліднику сформулювати різні види означень і поглянути яке з них більш ефективно для дослідження. В залежності від аспекту висвітлення можна виокремити *генетичну* ознаку – розкриває походження, виникнення об'єкту («виникає внаслідок ...»), *операційну* – вказує операцію ідентифікації, відмежування («відрізняється тим, що ...»), *структурну* – вказує компоненти і спосіб їхнього поєднання («складається з ..., поєднаних у такий спосіб: ...»), *функціональну* – що робить («функціонує у такий спосіб...»), *цільову* – з якою метою, для чого використовується («діє з метою ...»). До суттєвих ознак, які не підпадають під попередні види,

відносять *атрибутивні* – ознаки, які чітко вказують на об'єкт за рахунок ідентифікації унікальної ознаки («Людина – це істота, що має історичну пам'ять»).

Зауважимо, що для виокремлення видів ознак також використана певна категоріальна структура, відповідно до названих ознак: процес, спосіб, структура, функція, мета, властивість, що теж є результатом концептуального аналізу, який в даному випадку постає як категоріальний аналіз. Примітно, що для такого аналізу важливою є вичерпність, тобто, по суті – доведення теорему з формулюванням «ні що інше не є ознакою». У науковій класифікації – це твердження, яке майже ніколи не вимовляється: «інших членів поділу немає» або «інші варіанти відсутні». Це не завжди так. Науковець має опікуватися вичерпністю і повнотою свого категоріального апарату і саме для цього має означити царину свого дослідження так, щоб категорійний апарат був повним, тобто описував всю царину і ніщо інше не було категорією для даної царини.

В науковому дослідженні наукова проблема дуже часто постає саме внаслідок необхідності уточнення означень понять. Науковець має розуміти, що наука рухається в тому числі й за рахунок уточнення понять, а тому означення дуже рідко можна приймати як остаточні. Змінюється поле дослідження, виникають міждисциплінарні конвергенції, здійснюються наукові відкриття й тому означення наукових понять – не що інше, як уточнення і наближення до найбільш ефективного означення. Апроксимування означення може включати дослідження історичного розвитку концепту, аналіз його використання в різних контекстах, врахування новітніх даних та виявлення можливих неоднозначностей або суперечностей у його застосуванні. Наприклад, у філософії концептуальний аналіз часто використовується для дослідження таких понять, як «справедливість», «свобода» або «щастя» і спрямований на надання їхніх можливих означень згідно наявної наукової парадигми і зазвичай інші дослідницькі напрямки здійснюють уточнення й перегляд цих понять.

Поширена похибка дослідників щодо означень понять полягає у тому, що вони сприймають подібні до означень вирази як означення. Насправді, магічна сила безособового займенника «це» не має уводити в оману. Так, у дослідженнях часто можна побачити характеристику, яку видають за означення. Наприклад: «Релігія – це складний і суперечливий духовний феномен, корені якого сягають глибин людської історії». Це не означення. Це – характеристика. Вона не просто потребує уточнення, вона потребує подальшого формулювання означення.

Характеристики не є означеннями по суті, оскільки не розкривають у систематичному вигляді зміст поняття і не включають суттєві ознаки. Основним способом перевірки того, чи є даний вираз означенням, є перевірка його на успішність, що полягає у відповіді на питання: чи існують поняття, які володіють тими самим ознаками? або – чи можна підставити інший термін замість означуваного і отримати істинний вираз? У даному випадку це легко: підставте замість релігії «мистецтво», «політику» та, врешті, «шахмати». Так, наданий вираз не дає змоги відрізнити одне поняття від іншого, тому він не є означенням. Тим не менш, такі вирази досить корисні, оскільки вони «готують» до сприйняття означення, яке може виявитися не надто простим. Так само як шкільна характеристика «Аристарх – хороший хлопчик, добре вчиться і виконує вказівки вчителя» призначена лише для орієнтації у загальному ставленні до Аристарха, але вона не дає змогу впізнати його серед інших учнів, що володіють такими самими характеристиками, і вочевидь, конкретна взаємодія з ним буде набагато складнішою.

У науковому дослідженні характеристика передує означенню і є вступом до концептуального аналізу. Зазвичай вступні розділи дослідження так і називають «загальна характеристика об'єкту дослідження». Тим не менш, характеристика і опис здійснюються вже після ретельного аналізу поняття, або первинна характеристика уточнюється. Характеристика – дієвий спосіб опису з метою фіксації об'єкта і пояснення відповідного поняття. В історії філософії, науки і розвитку наукової методології розроблено цілу низку схем детального опису об'єктів, який має на меті наблизитися до означення за рахунок виокремлення суттєвих ознак. Одним зі способів наблизитися до означення є опис через категорії, здійснений Аристотелем (див.: [5]).

1. *Сутність*. Чим є аналізований об'єкт сам по собі? Тут йдеться про так звану «першу сутність», яка, окрім себе більш ні чому не ґрунтується, існує так би мовити, сама по собі. Зазвичай

це конкретний вид конкретного об'єкта, або взагалі термін, що позначає одиничний предмет. Наприклад, «Сократ», «новорічна ялинка». А от «друга сутність» – це вже універсалія – більш загальне поняття, вона визначається за допомогою категоризації поняття або редукції. Важливо визначити контекст, міру і границю категоризації та редукції. Сократ – це філософ, людина чи жива істота або, щодо новорічної ялинки – вона дерево, рослина чи символ.

2. *Кількість*. Йдеться про характеристику поняття – одиничне, порожнє, множинне. Але також йдеться й про кількість його проявів, представників або екземплярів у даному представленні – єдиний, унікальний, один, два, нескінченна кількість, певна зчисленна або незчисленна множина. Наприклад, «Сократ – унікальний філософ, він *єдиний* звернув увагу на зв'язок блага і знання». Тут йдеться про принципово єдиний об'єкт. Але ми можемо використовувати й інші кількісні модифікатори, які в різних контекстах отримують інші значення: «Одна (*всі типові*) новорічна ялинка коштує 300 гривень, а нам потрібно дві новорічні ялинки (*дві типові*), на жаль, всі (*зчисленна множина*) новорічні ялинки на ринку жовтуваті, але мені жалко будь-яку (*нескінченна множина*) ялинку, яку зрубали».

3. *Якість*. Йдеться про будь-які не кількісні характеристики об'єкта, що не співпадають з його сутністю: розумний, високий, поширений, складний. Наприклад: «Сократ – перший дійсно діалектичний філософ», «Новорічна ялинка невеличка, але яскрава і зелена».

4. *Відношення до інших об'єктів*: однаковий, подібний, підлеглий, схожий, аналогічний, відмінний, протилежний, супротивний тощо. Наприклад: «Сократ схожий на софістів спрямуванням своєї думки на людину, але відрізняється він них у ставленні до істини», «Новорічна ялинка за своїми функціями повністю аналогічна новорічній сосні чи смереці».

5. *Дія* – активність досліджуваного об'єкта. Йдеться про самостійні дії самого об'єкта, що виражаються активними дієсловами (робить, літає, змушує). Наприклад: «Сократ застосовує метод іронії», «Сократ навчав Платона», «Новорічна ялинка світиться і радує око».

6. *Інерція* – підпадання досліджуваного об'єкта під зовнішню дію, що виражається пасивними щодо нього або активними щодо інших об'єктів формами дієслів (досліджується, вживається, зумовлюється). Наприклад: «Сократ був засуджений до страти афінським судом», «Сократа навчали софісти», «Новорічна ялинка встановлена і прикрашена».

7. *Місце* – положення, розташування щодо інших об'єктів. Місце може визначатися не лише просторовим розташуванням, але й іншим місцем локалізації: простір, площа, суспільство, свідомість. Наприклад: «Сократ жив в Афінах» або «Сократ займає чільне місце в історії філософії», «Новорічна ялинка стоїть на кухні».

8. *Стан* – положення частин об'єкта, характеристика його структури і її проявів (цілісний, складний, розібраний, готовий, різноманітний). Наприклад: «Сократ – різноплановий філософ», «Сократ повністю послідовний у своєму розумінні громадянина», «Новорічна ялинка ще не повністю прикрашена і трохи кривенька», «Новорічна ялинка має два яруси пухнастих гілок і зелену верхівку».

9. *Час* – розташування об'єкта в часі щодо інших об'єктів (зараз, раніше, на початку, після, перед). Наприклад: «Сократ – старший сучасник Платона», «Сократ жив дуже давно, до виокремлення гуманітарних наук з філософії», «Новорічна ялинка – старий язичницький символ, що передає християнським традиціям».

10. *Володіння* – що йому притаманне, наявність постійної зовнішньої супровідної ознаки (чим декорується чи супроводжується). Наприклад: «Сократ вважається взірцем філософа», «Новорічна ялинка подобається дітям».

Якщо пройтися по усім 10 категоріям Аристотеля, можна досить близько підійти до означення поняття, для цього потрібно виокремити суттєві й не суттєві ознаки. Але не завжди всі важливі ознаки входять до означення, іноді отримане означення виявляється надто великим. Сформулювати означення одним реченням бажано, але підчас неможливо, особливо для складних, навантажених понять. Тому означення цілком може бути представлене кількома реченнями. Деякі означення представлені багатьма пунктами, які розгортаються на кількох сторінках. Такий спосіб формулювання характерний для офіційних нормативних документів, кодексів, положень.

Для більшості об'єктів матеріального та суспільного буття стандартні ознаки можна тлумачити як причини переходу можливості в дійсність, про які міркував Аристотель: *причина матеріальна* – з чого виникає, створений чи зроблений об'єкт – субстрат, склад, структура; *причина формальна* – що це, як оформлений об'єкт, як він виглядає, проявляє себе; *причина дійова* – яким чином, способом, шляхом, за допомогою кого чи чого виник об'єкт; *причина цільова* – для чого призначається, був задуманий, яку функцію виконує чи мав виконувати об'єкт, як він використовується (див.: [6]). Незважаючи на те, що аристотелівські причини зручні для запам'ятання та використання при формулюванні означень, їм підлягають не всі об'єкти і не у всіх концептуальних схемах. Наприклад, суто теоретичні поняття фундаментальних наук, або об'єкти, які знаходяться на стадії дослідження. Тим не менш, спроба розкриття всіх аристотелівських причин є можливою схемою дослідження.

Коли нам потрібно пояснити якийсь поняття, ми завжди маємо застосовувати методи концептуального аналізу, намагаючись визначити (1) умови, які мають задовольнятися для правильного застосування поняття, і (2) умови, які мають виконуватися тоді, коли поняття застосоване правильно. Іншими словами, ми маємо відшукати необхідні та достатні умови правильного застосування поняття (див.: [1, с. 18], [3, с. 134]). Необхідні і достатні умови досить легко перевірити за допомогою контрприкладів. Так, одне з завдань концептуального аналізу – формулювання якомога більш повного означення поняття, яке виявляється найбільш стійким до контрприкладів. Контрприклад до означення має давати відповідь на 2 питання:

(1) Чи існують об'єкти, які володіють ознаками, вказаними у означенні, але не підпадають під означуване поняття?

(2) Чи існують об'єкти, які підпадають під означуване поняття, але не володіють всіма вказаними ознаками?

Тобто, в результаті означення ми маємо отримати еквівалентні вирази, що означають одне й те саме. Приклад: «Афелій – найвіддаленіша від центра Сонця точка еліптичної орбіти» – означуване поняття еквівалентне означувальному виразу. На жаль, ця еквівалентність притаманна лише аналітичним (номінальним) означенням. У науковій роботі означувальні вирази мають бути сформульовані разом з обмежувальною концептуальною схемою, а простіше кажучи, з обумовленою цариною поточного дослідження та допустимими умовами свого функціонування, що і зробить можливою таку еквівалентність. В будь-якому випадку, якщо ми працюємо з означенням, то маємо слідкувати за виконанням такої умови: якщо об'єкт можна назвати відповідним терміном, то він володіє відповідними ознаками, і якщо об'єкт володіє відповідними ознаками, то його можна назвати цим терміном. Якщо умова не виконується, то маємо два шляхи: уточнювати означення, або уточнювати умови його застосовності.

Таким чином, стандартна структура роботи означення у ході підведення під поняття: *якщо об'єкт володіє властивостями $A_1, A_2, A_3 \dots A_n$, то він підпадає під означуване поняття і може бути названий відповідним терміном*. Приклад: «Якщо діяння суспільно небезпечне і винне, то воно є злочином». Відповідно, контрприклад до підведення під поняття: *об'єкт володіє властивостями $A_1, A_2, A_3 \dots A_n$, але не підпадає під означуване поняття і не може бути названий відповідним терміном*.

Контрприклад може виявитися дієвим, якщо означення оперує ознаками, які є необхідними, але не достатніми, або існують такі обставини, які нівелюють суттєві ознаки. Означення, до якого можливі дієві контрприклади, має бути уточнене кількома способами – уточненням ознак та уточненням умов застосовності. Приклад: «Діяння суспільно небезпечне і винне, але яке не заподіяло і не могло заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі, не є злочином», демонструє уточнення умов застосовності. Контрприклад може бути одиничним явищем, яке руйнує закономірність, оскільки є унікальним, неповторним, незакономірним, тобто – є виключенням, статистично рідкісним. Приклад: «Землетрус – суспільно небезпечний, але він не є злочином». Тут можна здійснити уточнення ознак – додання ознаки «винне діяння».

Стандартна структура роботи означення у ході присвоєння ознак: *якщо об'єкт підпадає під означуване поняття і може бути названий відповідним терміном, то він володіє властивостями A1, A2, A3 ... An*. Контрприклад щодо присвоєння ознак: *об'єкт підпадає під означуване поняття і може бути названий відповідним терміном, але він не володіє принаймні однією з властивостей A1, A2, A3 ... An*. Приклад: «Діяння, вчинене шизофреніком Х, кваліфікується як злочин, але воно не є винним в силу неосудності дієвця».

Контрприклад може бути використаний для уточнення поняття та для його більш чіткого відділення від інших понять. Ці функції вдало виконують умовні контрприклади «якби», частковим випадком яких є доведення до абсурду (шляхом ідеалізація або абсолютизації ознак чи контексту).

Також одним із завдань концептуального аналізу є виявлення логічних зв'язків між різними поняттями, створення відповідних класифікацій. Це допомагає зрозуміти, як певні ідеї взаємодіють між собою в певній теорії чи системі знань. Наприклад, дослідження зв'язку між поняттями «свобода» і «відповідальність» у політичній філософії, у правознавстві – для уточнення юридичних термінів та їхніх систем, у соціальних науках – для вивчення ієрархії та структури суспільних концептів. У природничих науках концептуальний аналіз застосовується для уточнення наукових термінів та понять (наприклад, «енергія», «інформація»), у дослідженнях штучного інтелекту – для визначення таких понять, як «інтелект», «свідомість», «навчання», і побудови на основі цього ефективних алгоритмів та структур даних.

Висновки. Ми продемонстрували універсальність концептуального аналізу для різноманітних царин наукових досліджень, що дає змогу вживати його як загальнонауковий метод, який лежить в основі будь-якого наукового дослідження. Так, результатом концептуального аналізу постає категоризація, характеристика, опис, означення, класифікація, які є невід'ємними компонентами наукового дослідження. Ми продемонстрували як науковець може використати метод концептуального аналізу для формулювання, перевірки та уточнення означень основних понять свого дослідження, показали схему відшукування ознак та характеристики поняття та запропонували формулювання, які науковець зможе використати у власному дослідженні. У сучасній філософії концептуальний аналіз залишається важливим інструментом для розуміння природи понять та їх взаємозв'язків у різних наукових та філософських контекстах. Сучасні дослідники розширюють його застосування, аналізуючи складні, міждисциплінарні поняття в різних галузях знань, таких як когнітивні науки, етика, штучний інтелект, і філософія мови. Концептуальний аналіз допомагає з'ясувати не тільки значення понять, але й те, як їх використання може впливати на наукові результати, і це є основою для розвитку нових теоретичних конструкцій у науці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Strawson P. F. Reduction or Connection? Basic Concepts. *Analysis and Metaphysics. An Introduction to Philosophy*. Oxford : Oxford University Press, 1992. P. 17–28.
2. Goldstone R.L., Kersten A., Carvalho P.F. Concepts and categorization. *Comprehensive handbook of psychology*. 2003. Vol. 4. P. 599–621.
3. Valchev H. What Is Conceptual Analysis? *Balkan Journal of Philosophy*. 2018. Vol. 10. Issue 2. P. 131–142.
4. Козаченко Н. Логіка: теорія, практика і самостійна робота : навч. посіб. Кривий Ріг : КДПУ, 2022.
5. Aristotle. Categories. *The Complete Works of Aristotle*. Princeton: Princeton University Press, 2014.
6. Аристотель. Метафізика. Київ : Темпора, 2022.

REFERENCES

1. Strawson P.F. (1992) Reduction or Connection? Basic Concepts. *Analysis and Metaphysics. An Introduction to Philosophy*. Oxford : Oxford University Press, P. 17–28.
2. Goldstone R.L., Kersten A., Carvalho P.F. (2003) Concepts and categorization. *Comprehensive handbook of psychology*, 4, P. 599–621.
3. Valchev H. (2018) What Is Conceptual Analysis? *Balkan Journal of Philosophy*. 10 (2), P. 131–142.
4. Kozachenko N. (2022) Lohika: teoriia, praktyka i samostiina robota : navch. Posib [Logic: theory, practice, and remote work : educational manual]. Kryvyi Rih : KDPU [In Ukrainian].
5. Aristotle. (2014). Categories. *The Complete Works of Aristotle*. Princeton : Princeton University Press.
6. Aristotel. (2022) Metafizyka [Metaphysics]. Kyiv : Tempora [In Ukrainian].

Kozachenko Nadiia Pavlivna

Candidate of Philosophical Sciences, docent,
Associate Professor at the Philosophy Department,
Kryvyi Rih State Pedagogical University
54, Universytetsky ave., Kryvyi Rih, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2358-9076

CONCEPTUAL ANALYSIS AS A FUNDAMENTAL GENERAL SCIENTIFIC RESEARCH METHOD

Relevance of the Research. *The relevance of investigating conceptual analysis lies in the need to consider it as a foundational scientific method, essential for precise manipulation of concepts and theory building. In contemporary scientific fields, it is typically applied only within linguistic studies, which limits its potential as a universal scientific tool. The aim of this research is to restore the status of conceptual analysis as a general scientific method and to demonstrate its necessity in forming and refining core concepts. The article provides a framework for applying conceptual analysis, which includes formulating, verifying, and refining concepts that researchers can utilize to construct terminology and identify primary concepts within their research.*

Research Methods. *The methods include conceptual analysis in its various forms, specifically categorical analysis. A comparative analysis was employed to demonstrate the versatility of conceptual analysis across disciplines such as pedagogy, philosophy, law, and natural sciences.*

Results of the Study. *The research findings suggest that conceptual analysis is a fundamental method for categorization, characterization, and definition formation, essential for handling scientific terminology. The study explores methods for defining terms, describing characteristics, and outlining concepts, along with using counterexamples, feature schemes, and concept categorization that researchers can apply to expand theoretical frameworks and ensure precision in conceptual research schemas. The article emphasizes that conceptual analysis not only forms the basis for scientific terminology but also fosters a systematic understanding of the studied objects, providing researchers with practical tools for a deeper examination of the conceptual framework in their field.*

Key words: *conceptual analysis, scientific research methods, logic, categorization, definition, terminology, characterization, general scientific method.*